

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 21 mars 1945 kl. 12 m.

*Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 i
anledning av väckt motion angående elektrifiering av
avlägset liggande skogsbygder.*

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess *tredje* tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 155, har herr *Edberg* hemställt, att riksdagen i skriftelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning av frågan om avlägset liggande skogsbygders elektrifiering och att Kungl. Maj:t för nästa års riksdag ville framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från elektrifieringsberedningen och elkraftsutredningen.

Elektrifieringsberedningen anför i huvudsak följande.

Elektrifiering av den svenska landsbygden har av naturliga skäl först kommit till stånd inom områden, där den kunnat bliva ekonomiskt självbärande, såsom slättbygder, floddalar och andra mera tätbebyggda och ur elektrifieringssynpunkt gynnsamt belägna trakter för att sedermera, sedan bland annat staten börjat att ekonomiskt stödja densamma, utsträckas även till glest bebyggda och avlägset belägna bygder. Den elektrifiering, som för närvarande pågår, kan i stort sett anses omfatta dylika områden, vilka för övrigt till icke ringa del utgöras av sådana skogsbygder, som avses i motionen, och där på grund av den glesa bebyggelsen, anläggningskostnaderna — per hushåll räknat — bliva höga, i vissa fall t. o. m. så höga, att de kunna närma sig taxeringsvärdet på de fastigheter, elektrifieringen avser. Med anledning av ett i motionen förekommande uttalande understryker beredningen, att den omständigheten att ett skogsområde genomkorsas av någon av de större kraftledningarna ingalunda innebär att kraft för elektrifiering av ifrågavarande bygd därigenom vore lätt tillgänglig. Uttagning av kraft från dessa stora huvudledningar betingar nämligen högst betydande kostnader och kan därför endast äga rum, då fråga är om uttagning av mycket stora kraftmängder. Den egentliga landsbygdens och enkannerligen skogsbygdernas kraftbehov måste tillgodoses genom särskilda distributionsanläggningar, utförda för den ringa kraftuttagning, som här förekommer.

Det beräknas, att den svenska landsbygden skulle bliva i stort sett färdig-

elektrifierad inom loppet av ungefär sex år, därest den nuvarande elektrifieringstakten skulle bestå. Ju mer man närmar sig slutstadiet, desto kostsammare blir emellertid elektrifieringen — per enhet räknat. Om man vill bibehålla nuvarande elektrifieringstakt, torde det därför vara ofrånkomligt att de belopp, som av statsmakterna anvisas för subventionering av landsbygdselektrifieringen, år för år ökas. Detta innebär givetvis icke att kostnaderna för elektrifiering av de skogsbygder, för vilka motionären ömmar, skulle till huvudsaklig del komma på staten. Beredningen delar såtillvida den i motionen till uttryck komna uppfattningen, att den anser det vara av intresse för skogsägarna och i många fall även för det allmänna att genom åtgärder, syftande till att skapa trivsel för avlägset liggande skogsbygders befolkning, söka motverka en avfolkning av dessa, och att det är skäligt att skogsägarna ekonomiskt bidra här till. Erfarenheterna från den på beredningen ankommande handläggningen av ärenden rörande subventionering av landsbygdselektrifieringen tyder även på att bland de större skogsägarna finnes ett stort intresse för elektrifiering av skogsbygderna, och att de påtagit sig eller hava för avsikt att påtaga sig högst betydande ekonomiska uppoffringar för detta måls vinnande. Deras insatser bliva ofta av sådan storleksordning, att de endast kunna motiveras av den trängande nödvändigheten av att snart sagt till varje pris bibehålla en bosättning inom dessa skogsbygder. Beredningen hyser den uppfattningen, att det av motionären avsedda syftet, d. v. s. elektrifiering av de större, bolagsägda skogsområdena, tills vidare lämpligast kan nås genom fortsättande av nu tillämpad praxis, innebärande att ifrågavarande åtgärder komma till utförande på frivillighetens väg med hjälp av måttliga bidrag från staten och eventuellt berörda smärre fastighetsägare och i övrigt på skogsägarnas bekostnad. Med hänvisning till vad ovan anförts föreslår beredningen, att motionen icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Vid elektrifieringsberedningens utlåtande funnos fogade yttranden från Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Sveriges skogsägareförbund.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund tillstyrker på det livligaste bifall till motionen med hänsyn till frågans stora betydelse för skogsbruket och dess ur samhällets synpunkt önskvärda intensifiering och framhåller bl. a. följande.

Ett av landets viktigaste sociala problem, flykten från landsbygden, sammannånger bl. a. med de primitiva former, som kännetecknas av dålig belysning, vattenhämtning m. m., under vilket skötsel av jordbruk i avlägset liggande skogsbygder bedrivs. En ökad elektrifiering skulle verka återhållande på avfolkningen. Det alltmer rationellt och intensivt drivna skogsbruket kräver en yrkesvan och stationär befolkning, som ej upptages enbart av gårdarnas skötsel och därigenom hindras från att fullgöra andra arbetsuppgifter. Även med nuvarande bidragsmöjligheter har ej befolkningen ekonomiska resurser att själv verkställa elektrifieringen. Förbundet vill ej yttra sig om huruvida

av motionären föreslagna åtgärder äro de rätta. Det torde i stället få ankomma på den begärda utredningen. Men förbundet föreslår införande av en accis, representerande en ytterst ringa meravgift per energienhet, och lagd på till andra landsdelar eller tätorter exporterad energi för att därignom skapa en fond för finansierandet av framdragande av lågspänningsledningar till centrum av byar eller i närheten av enstaka gårdar.

Sveriges skogsägareförbund framhåller bl. a., att flertalet företag, som besitta större skogsarealer, också hava egna kraftverk och distributionsnät. Från dessa hava de ofta med betydande ekonomiska uppoffringar byggt även rena ödebygdslinjer till avlägset liggande byar eller gårdar för att medverka till elektrifieringen av dessa. Sådana anläggningar ha ej sällan varit direkt förlustbringande men ha likväl kommit till utförande. I många orter finnas och komma alltid att finnas restområden, som icke skäligen kunna elektrifieras, emedan byggnadskostnaderna bliva orimliga i jämförelse med den obetydliga strömförbrukning, som kan påräknas. Det vore därför oberättigat att påstå att vilja och intresse från de skogsägande bolagen saknats. Att företagen utöver dessa frivilliga ekonomiska uppoffringar skulle åläggas att direkt bekosta eller subsidiera elektrifiering i orter, där företagen äga större eller mindre skogsareal, är ett krav, som enligt förbundets mening är oberättigat. Motionären har velat grunda detta krav på det förhållandet, att bolagen i gången tid köpt skogarna för köpeskillingar, som betecknats som låga. För 50—100 år sedan i laga ordning gjorda förvärv kunna rimligen ej förplikta till subvention av de nutida fastighetsägarna, vilka äro helt andra än de, som på sin tid sålde till bolagen, och vilka icke kunnat lida men av bolagsförvärven. Framhållas må även, att de jordbruk, som frånsålts bolagsfastigheterna, i de flesta skogsbygder ligga inströdda bland bondehemman, som ej varit i bolags ägo. Dessa orördade och självständiga bondehemman, vilka i samma grad som bolagen åtnjutit fördelen av skogsvärdenas stegring, borde väl i lika mån som bolagsskogarna bära förpliktelsen för ortens elektrifiering. Det under 1800-talets mitt erlagda priset vid bolagens fastighetsförvärv betalades i ett penningvärde, som icke på något sätt är jämförbart med det nuvarande. Ökningen av skogsvärdena har till mycket väsentlig del framkommit genom bolagens egna insatser och investeringar i form av vattendragens reglering för flottning och industriernas utbyggnad. Förbundet erinrar slutligen om, att enligt 4 kap. 15 § vattenlagen inlutna vattenregleringsavgifter kunna i andra hand och i den mån de därvid förslå få användas till vissa allmännyttiga ändamål i den bygd, som beröres av företaget. Såsom sådant ändamål anges även beredande av tillgång till elektrisk kraft för jordbruk, hantverk, småindustri eller eljest för befolkningens behov. Förbundet finner det vara synnerligen önskvärt, att förefintliga, disponerade överskottsmedel av vattenregleringsavgifterna finge användas till bidrag till elektrifiering av avlägsnare skogsbygder.

Elkraftutredningen anför i huvudsak följande.

För närvarande torde på landsbygden återstå ca 150 000 hushåll, som med något så när rimliga kostnader kunna elektrifieras. De senaste åren ha i runt tal 25 000 hushåll per år nyelektrifierats. Om denna takt oförändrad skulle hållas i fortsättningen, skulle praktiskt taget all med rimligt ekonomiskt stöd genomförbar landsbygdselektrifiering vara fullbordad inom 6 år. Anslag för underlättande av denna verksamhet har hittills i till synes erforderlig utsträckning beviljats av riksdagen. Det förefaller sålunda, som om nyelektrifieringsfrågan för närvarande icke bör föranleda några andra åtgärder än ett fortsatt anslagsbeviljande från riksdagen. När god tillgång uppstår på lys- och brännolja, blir det lättare att med fri prövning avgöra, huru långt nyelektrifieringen bör drivas och i vilken omfattning ökat stöd åt densamma kan komma att erfordras. Den ovannämnda elektrifieringen under de senaste åren har i stor utsträckning avsett även relativt avlägset liggande skogsbygder och det kan för de kommande åren räknas med ytterligare sådan elektrifiering, under förutsättning att riksdagen i fortsättningen beviljar medel att utgå som bidrag härför. Vid årets riksdag har Kungl. Maj:t äskat 3 milj. kronor på tilläggsstat för budgetåret 1944—45 och 5 milj. kronor för budgetåret 1945—46. Möjlighet föreligger sålunda att erhålla statsbidrag för av motionären ifrågasatt elektrifiering av avlägset liggande skogsbygder. Elkraftutredningen har icke kunnat finna några bärande skäl för att elektrifiering av avlägset liggande skogsbygder inom eller i närheten av mark tillhörig bolag med stor skogsareal bör behandlas på annat sätt än elektrifiering av andra glesbygder. I utredningens direktiv ingår att undersöka, huruvida det nu tillämpade systemet för att underlätta elektrifieringen i trakter med gles bebyggelse bör ändras eller utbyggas i en eller annan form. Vid denna prövning kommer utredningen sålunda även att beakta det av motionären anförda elektrifieringsbehovet. Frågan om det framtida beståndet av den avlägset liggande glesa bebyggelsen inom de stora skogsområdena torde dessutom komma att bli föremål för särskilda utredningar i samband med 1942 års jordbrukskommittés liksom Norrlandskommitténs verksamhet.

I frågeformuläret för 1944 års jordbruksräkning har elkraftutredningen fått medtagna vissa uppgifter angående elektrifieringens omfattning. Dessa uppgifter torde efter bearbetning av statistiska centralbyrån föreligga om ungefär ett år. Med ledning av dessa uppgifter torde omfattningen av den återstående landsbygdselektrifieringen kunna säkrare beräknas och först därefter synes möjlighet föreligga att bedöma, i vilken utsträckning ökat statligt stöd erfordras. Redan nu vill emellertid utredningen framhålla, att det med rimliga ekonomiska uppoffringar icke torde visa sig möjligt att framdraga elektrisk kraft till alla avsides belägna byar och gårdar. Av en av kommerskollegium år 1938 verkställd utredning framgick, att ca 5 % av hushållen på landsbygden voro så belägna, att det med rimliga kostnader icke kunde påräknas en elektrifiering

av desamma. Det är dock icke uteslutet — och härför talar utvecklingen under de senaste åren — att elektrifieringen kan komma att utsträckas längre än det tidigare räknats med. Som ovan anförts ingår det i elkraftutredningens arbetsuppgifter att beakta även de elektrifieringsbehov, som motionären framhållit. Med hänvisning härtill och vad som i övrigt anförts föreslår elkraftutredningen, att motionen icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Utskottet.

En så långt omständigheterna medgiva bedriven elektrifiering av avlägset liggande bygder motsvarar otvivelaktigt ett socialt intresse av stor betydelse. Härom är utskottet ense med motionären. För att tillmötesgå behov av elektrisk kraft verkar ock, såsom av de avgivna yttrandena framgår, staten själv genom olika organ och på skilda vägar. Sålunda ingår just i elkraftutredningens direktiv att undersöka, huruvida det nu tillämpade systemet för att underlätta elektrifieringen i trakter med gles bebyggelse bör ändras eller utbyggas i en eller annan form. Vid denna prövning har utredningen förklarat sig skola beakta det av motionären anförda elektrifieringsbehovet. Inom elektrifieringsberedningens verksamhetsområde åter falla ärenden rörande subventionering av landsbygdselektrifieringen. Penningmedel hava därjämte i stigande omfattning äskats av statsmakterna. Markägare, som hava intresse av elektrifiering, vare sig direkt för av dem bedriven industri eller för underlättande av jord- och skogsbruk ävensom för bibehållande av erforderlig befolkning inom deras verksamhetsområden, ha, enligt vad av de hörda institutionerna framhållits och i övrigt är känt, i avsevärd utsträckning bidragit till elektrifieringen med egna medel. Även andra avsedda liggande bygder och gårdar än de med motionen avsedda kunna emellertid med större eller mindre fog göra anspråk på bistånd. I sådant avseende vill utskottet erinra om vissa skärgårds- och andra distrikt än skogsbygder, vilka på grund av sin belägenhet och befolkningens svaga ekonomi ännu ej fått sin elektrifieringsfråga löst, ehuru deras behov därav konstaterats och understrukits i skilda sammanhang. En särslagstiftning enbart för i eller invid skogsmark liggande bygder finner utskottet ej motiverad. Vid de i hög grad skiftande förhållanden, det här är fråga om, skulle en ifrågasatt tvångsföreskrift säkerligen bliva vanskelig att avväga med rättvist beaktande av olika intressen. Härtill kommer att flera statliga institutioner — förutom, såsom ovan nämnts, elkraftutredningen och elektrifieringsberedningen — såsom 1942 års jordbrukskommitté och Norrlandskommittén komma att ägna den i motionen avsedda frågan sin uppmärksamhet. Enligt utskottets mening synas vid detta kommande utredningsarbete ett par vid behandlingen av motionen framkomna uppslag böra ägnas särskilt beaktande. Utskottet tänker härvid på användningen av vissa i samband med vattenreglering enligt vattenlagen uppkomna överskottsmedel ävensom på möjligheten att genom införande av en accis på elektrisk kraft, som överförs till andra landsdelar, eller liknande

utvägar skapa ökade möjligheter för elektrifieringsarbetet. Tillräckliga skäl att för i motionen angivet ändamål igångsätta en särskild utredning enligt motionärens önskemål kunna således ej anses föreligga.

Under åberopande av innehållet i de avgivna yttrandena och vad i övrigt här ovan anförts får utskottet, som finner syftet med motionen behjärtansvärt, hemställa,

att motionen II: 155 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 14 mars 1945.

På utskottets vägnar:

L. O. SKANTZE.

Närvarande: herrar *Skantze, Hedqvist, Jonsson* i Malmgrava, fru *Svedberg*, herrar *Boman* i Stavsund, *Severin* i Gävle, *Persson* i Svensköp, *Engström, Nilsson* i Varuträsk* och *Jansson* i Aspeboda.

---

*Ej närvarande vid utlåtandets justering.
